

RIITTA-ILONA PUMMI-KUUSELA, FM
tutkija
LTS:n tiedeviestijä, opintovapaalla
pummi.kuusela@gmail.com

”Väärällä arvostelulla jarrutetaan menestystä”

Mediajulkisuus on vaikuttanut jääkiekkovalmentajien työhön erityisesti 1960-luvulta lähtien. Valmentajat kokevat median kirjoittavan urheilusta liian kielteisesti.

Päävalmentaja Jukka Jalonen Suomi–USA-ottelussa kevään 2022 MM-kisoissa Tampereella. Kuva: Jonas Ekströmer, TT / Lehtikuva

JÄÄKIEKON MERKITYS KANSALLISENA URHEILULAJINA on Suomessa suuri. Liigajoukkueiden lisäksi maajoukkue kiinnostaa yleisöä vuodesta toiseen. Osansa kriittisestä urheilujournalismista ovat saaneet myös maajoukkuevalmentajat, jotka on nostettu keskeiseen rooliin menestyksen saavuttamisessa. Miksi he näkevät, että uutisointi ei aina tue maajoukkueen voittoon vaan tuntuu sysäävän tappion suohon? Miltä median kirjoittelu valmentajista tuntuu?

Vuonna 1968 koettiin suomalaisen jääkiekkoilun ja urheilujournalismin näkökulmasta kiinnostava tapahtuma. Tuolloin Helsingin Sanomat uutisoi jääkiekkoilijoiden ja urheilutoimittajien keskustelleen ensimmäistä kertaa julkisesti urheilijoiden ja lehdistön suhteesta. Puheenvuoron käyttivät maajoukkueen kapteeni **Juhani Wahlsten**, päävalmentaja **Gustav Bubnik** ja maajoukkueen johtaja **Pekka Aitero**. Viesti oli selvä: ”Väärällä arvostelulla jarrutetaan

menestystä” (HS 20.12.1968, 29). Osallistujat toivoivat, että maajoukkueen pelihengen eteen olisi tehtävä kaikki voitava ja, kuten Aitero totesi, ”...tässä myös lehdistö voi olla apuna, mutta sillä on myös mahdollisuus kaataa ivailevalla tai ärsyttävällä asiattomuudella kaikki se henkinen vireys, jolle menestys rakentuu”. (HS 20.12.1968)

Ajatus siitä, että asiattomat kirjoitukset voisivat kaataa kaiken menestyksen edellytyksenä olevan henkisen vireyden, on dramaattinen. Näin suureksi median merkityksen Suomen jääkiekkomaajoukkue koki ainakin vuonna 1968. Tuolloin toivottiin, että urheilusta kirjoitettaisiin positiivisemmin. Onko jääkiekon ja median suhde muuttunut viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana? Tukevatko median kirjoitukset nykyisin jääkiekkovalmentajan työtä vai jarrutetaanko ivailulla edelleen menestystä?

Urheilutapahtuma kertomuksena

Historiallisesti sanomalehtien urheilu-uutiset ovat olleet tavallisten ihmisten suurin kosketuspinta urheilun maailmaan. Tekstit ovat vaikuttaneet siihen, miten ihmiset ovat urheilua ymmärtäneet ja tulkinneet. Ennen television yleistymistä vain harva pääsi näkemään suuria urheilutapahtumia ja kokemus urheilusta saatiinkin kirjoitettujen uutisten välityksellä. (Hill, 2006, 121)

Kun urheilutapahtumasta kirjoitetaan, muodostuu narratiivi, jossa tapahtumat saavat selkeän muodon ja asettuvat ymmärrettävään järjestykseen. Joukkueen matka läpi turnauksen tai yhdestä kaudesta muodostuva tarina saa jälkikäteen katsottuna johdonmukaisen rakenteen, jonka journalisti tai muu asiasta kirjoittava henkilö havainnoillaan luo. Näillä tarinoilla on edelleen olennainen merkitys sille, miten ihmiset tapahtumat kokevat ja miten tapahtumia jälkikäteen muistellaan.

Televisio on osaltaan tuonut urheilun vahvemmin kaikkien ulottuville ja kollektiiviseksi kulutustuotteeksi. Esimerkiksi amerikkalaisen jalkapallon finaali Super Bowl on Yhdysvalloissa yhteiskunnan pysäyttävä kulttuurinen ilmiö, jota seuraa kautta liittovaltion vuosittain noin 140 miljoonaa ihmistä. Televisio luo ja voimistaa kannattajien ja joukkueen välistä me-tunnetta. Puheet meidän joukkueesta vahvistuvat Suomessakin erityisesti keväisin jääkiekon MM-kilpailuiden aikana. (Kolamo 2018, 84). Hämmäntävää kansallisesta suosioista kertoo sekin, että 20.2.2022 jääkiekon aamukuudelta alkanutta olympiafinaalia seurasi Finnpanelin mukaan noin kaksi miljoonaa suomalaista.

Television yleistymisen myötä voisi luulla, että kirjoitetun urheilujournalismin merkitys olisi vähentynyt. Näin ei ole. Vuonna 1968 sai jääkiekosta kiinnostunut lukea seuraavan päivän lehdestä suppean kuvauksen siitä, kuinka Leijonien pussipuolustus hermostutti **Anatoli Tarasovin**. Nykyisellä verkkojournalismin hektisellä aikakaudella urheilutoimittajat kirjoittavat terävät näkemyksensä ja tuoreet urheilutarinansa vauhdilla kaiken kansan luettavaksi (Kolamo 2018, 95). Lisäksi 2020-luvun jääkiekkofani voi itse hermostua otellutapahtumista näkemällä ne reaaliajassa

paikan päällä tai median live-lähetystenä. Moni päätyykin purkamaan tunteuksiaan internetin keskustelupalstoille ja sosiaalisen median kanaviin.

Jääkiekkovalmentajien kohtelu mediassa

Suomen jääkiekon historiasta, kehityksestä sekä yksittäisistä pelaajista ja valmentajista on kirjoitettu paljon. Niiden pohjalta voi muodostaa tarinan siitä, miten ensimmäisestä maaottelusta vuonna 1928 on päädytty olympiakultaan vuonna 2022. Uutisointi, jääkiekkoa koskeva kirjoittelu ja televisiolähetykset ovat luoneet kollektiivisen kertomuksen. Siihen kuuluvat toisen olkapäätä vasten itkevät pelaajat, kisastudioiden kommentaattorit tyylikkäissä puvuissaan, pelaajien tappion hetkellä lasituneet katseet ja vuodesta toiseen samanlaisina toistuvat fraasit.

Valmentajilla on oma roolinsa: tappion hetkillä näemme harvoin kynelehtiviä valmentajia, mutta sitäkin useammin vakavana seisovan miehen, joka rehdisti kättelee vastustajan siirtyäkseen yksin pois näkyvistä. Tarinaan kuuluu, että katkerimmankin tappion jälkeen valmentaja kuitenkin palaa, yleensä yksin, median eteen kantaen taakan ja vapauttaen pelaajat vastuusta. On hyvin poikkeuksellista, että valmentaja nykypäivänä haukkuisi pelaajansa julkisesti. Valmentaja sen sijaan saa edelleen julkisesti kritiikin niskaansa. Mielikuva siitä, että jääkiekon kaltaisessa joukkueurheilussa kuitenkin yksi henkilö, valmentaja, kantaa lopullisen vastuun, on hämmäntävän vahva.

Jääkiekkovalmennusta ja -valmentajan työtä sekä heidän kohtaamaansa mediakritiikkiä on Suomessa tutkittu vähän, vaikka valmentajista on kirjoitettu paljon. Tuorein julkaisu on **Harri Rindellin** ja **Heidi Packalenin** vuonna 2020 ilmestynyt selvitys jääkiekon liigavalmentajien työnkuvasta. Selvityksen otsikko ”*Yksinäistä työtä joukkueen puolesta*” tiivistää valmentajien arjen kokemukset. Sosiaalisen median aikakaudella valmentajat ovat toistuvasti julkisen arvostelun kohteena, ja kritiikki on usein julmaa sekä vailla perusteita. Valmentajat kokevat, että median kirjoitukset vaikuttavat selvästi siihen, miten heihin suhtaudutaan. Mitä kertoo se, että valmentaja ei halua lähteä perheensä kanssa ostoksille, koska pelkää joutuvansa siellä arvostelun kohteeksi?

Ei haukku haavaa tee vai tekekö sittenkin?

Suosituimmat urheilumuodot saavat niin valtavasti tilaa mediassa, että myös urheilua seuraamattomat törmäävät jatkuvasti urheilu-uutisointiin. (Kolamo 2018, 57). Jääkiekkoon liittyviin ilmiöihin voi joutua ottamaan kantaa kahvipöytäkeskusteluissa, vaikka lajia ei seuraisikaan. Nimet **Curt Lindström**, **Raimo Summanen**, **Alpo Suhonen** ja **Jukka Jalonen** synnyttävät monissa suomalaisissa mielikuvia, jotka perustuvat lähes pelkästään median kirjoitteluun.

Palataan vielä hetkeksi vuoteen 1968 ja silloisen maajoukkuekapteeni Wahlstenin toteamukseen, jonka mukaan valtiovalta ja yleisö asettavat maajoukkueelle vain velvoit-

Mitä kertoo se, että valmentaja ei halua lähteä perheensä kanssa ostoksille?

tuksia edistämättä niitä mahdollisuuksia, joilla menestymistä koskevat velvollisuudet voitaisiin saavuttaa. Toimitajien ja maajoukkueen edustajien välisessä keskustelussa todettiin, että ilkeällä arvostelulla luodaan urheilijoille ylitsepääsemättömät esteet menestykseen. Lehdistön kirjoitukset ruokkivat urheiluyhteisönkin arvostelua, jossa ilmenee suhteellisuudentajun puutetta. Tätä havainnollisti jääkiekkomaajoukkueemme silloinen päävalmentaja Bubenik, jonka mukaan Suomessa urheilijalta vaaditaan aivan liikaa, yksilöihin kiinnitetään liian paljon huomiota ja huomenna lyödään arvostelulla maan alle se, joka tänään on nostettu taivaisiin. (HS 20.12.1968)

Suomalainen jääkiekko menestyy, mutta joutuuko maajoukkue edelleen taistelemaan median tuulimyllyjä vastaan? Maajoukkueen luulisi olevan instituutio, jonka takana kannattajat seisovat viimeisen pelin viimeiseen minuuttiin ja myös sen jälkeen. Hävityn pelin ja saavuttamattomien mitalien hetkellä me-henki helposti unohtuu ja syyttävä sormi kääntyy kohti päävalmentajaa. Tämä ilmiö jatkuu valmentajien mukaan vuodesta ja päävalmentajasta toiseen.

Kahdeksan arvokisamitalia Suomelle tuoneen **Hannu Aravirran** mielestä median kirjoittelu on usein epäasiallista: ”On siellä ollut inhottavia kirjoituksia. Kyllä ne on tuntu neet kohtuuttomilta.” Aravirta kertoo ymmärtävänsä median taloudelliset tavoitteet, mutta ei sitä, miksi urheilusta pitää kirjoittaa negatiivisesti. Yhtenä esimerkkinä hänellä on edelleen muistissa se, kuinka viimeisen valmennuskautensa alussa syksyllä 2013 Ilta-Sanomien toimittaja listasi SM-liigakauden ennustuksissaan ykkösenä, että Aravirta saa potkut viimeistään marraskuussa. Ennustus ei toteutunut, vaan Pelicans eteni Aravirran johdolla neljännesfinaaleihin saakka. (Haastattelu 18.6.2020).

Maajoukkueen päävalmentajana kausina 2016–2018 toiminut Lauri Marjamäki sai poikkeuksellisen armotonta kritiikkiä mediassa lähes koko pestinsä ajan. Hänen todettiin muun muassa ”tuhonneen Leijonat” (Huttunen 2017) ja ”höpisevän utoja selityksiä” (Miettinen 2018). Lisäksi Helsingin Sanomissa ihmeteltiin: ”Miten Marjamäki on saanut vajaan vuodessa muutettua maajoukkueen paikaksi, jonne kukaan ei halua tulla eikä kukaan tunnu siellä kovin hyvin viihtyvän.” (Miettinen 2017). Helsingin Sanomien verkkouutisessa lukijoille tarjottiin jopa mahdollisuus äänestää siitä, pitäisikö Marjamäelle antaa potkut kesken MM-kisojen (Vuorio 2017).

Marjamäki tuntuu kestävän median suunnalta tulevaa kritiikkiä, koska ymmärtää julkisuuden olevan osa valmentajan työtä. Haastattelussa hän kertoi tiedostavansa, että yleensä toimittajien motivaatio kirjoittaa raflaavasti perustuu tarpeeseen saada lehteä kaupaksi tai klikkauksia mainostajia varten. Kovettuneesta nahastaan huolimatta hän aktiivisesti välttelee median seuraamista: ”Kun olen kisamatkalla tai playoffsit on menossa, niin en mä seuraa mediaa niiden viikkojen aikana. Ethän sä saa siellä mitään positiivista. Ei ole sellaista ihmistä, että jos luet jonkun paskan jutun itsestäsi, etteikö se muka vaikuttaisi.” (Haastattelu 27.8.2020)

Marjamäen suhtautuminen mediakirjoitteluun on kiinnostava: ”Mä pysyn positiivisena. Mä en provosoidu. Moni sanoo, että jumalauta, anna mennä takaisin. Mä sanon, että en. Mä uskon hyvytyteen. Mä uskon, että joku päivä se kääntyy, että

ruvetaan kirjoittamaan positiivisesti myös urheilusta.” (Haastattelu 27.8.2020)

Eikö kotimaisen median tulisi olla oman maajoukkueen urheilijoiden ja valmentajien tukena? Mistä urheilujournalismissa lopulta on kyse, jos tappioiden hetkellä ristiinnautitaan pääsääntöisesti vain yksi henkilö, päävalmentaja? Voi olla, että Wahlstenin vuonna 1968 ja Marjamäen vuonna 2020 esittämät toiveet positiivisesta kirjoittelusta ovat utopiasia. Suomen nykyinen maajoukkuevalmentaja, olympiakullan ja kahden maailmanmestaruuden arkkitehti, **Jukka Jalonenkin** kertoi pyrkivänsä välttelemään kimpaantumista mediakirjoittelusta: ”Median kanssa, jos rupeaa väänättämään kättä, niin jää kakkoseksi.” (Haastattelu 8.9.2020).

Tutkin parhaillaan sitä, millä tavoin Suomen miesten jääkiekkomaajoukkueen valmentajista on Helsingin Sanomissa kirjoitettu. Lisäksi olen haastattelujen avulla selvittänyt päävalmentajien omia kokemuksia mediauutisoinnin vaikuttavuudesta. Molempien näkökulmien synteesi on työn alla. ♦

LÄHTEET

Haastattelut

Aravirta, Hannu, jääkiekkovalmentaja, Vantaa, 18.6.2020.
Jalonen, Jukka, jääkiekkovalmentaja, Riihimäki, 8.9.2020.
Marjamäki, Lauri, jääkiekkovalmentaja, Helsinki, 27.8.2020.

Muut lähteet

- Helsingin Sanomat 20.12.1968.** ”Juhani Wahlsten Väärällä arvostelulla jarrutetaan menestystä”, <https://nakoislehti.hs.fi/9b5207fa-53e7-4d76-baab-65a62b821877/29> (29.4.2022)
- Hill, J.** 2006. ”Anecdotal Evidence: Sport, the Newspaper Press and History” teoksessa *Deconstructing Sport History: A Postmodern Analysis*, toim. Murray G. Phillips. Albany: State University of New York Press, 2006. 117–129.
- Huttunen, S.** 2017. ”Tätä saattoi pelätä – Lauri Marjamäki on tuhonnut Leijonat”. *Iltalehti* 8.5.2017. Iltalehden verkkosivusto, <https://www.iltalehti.fi/mmjaakiekkko-2017/a/201705082200125151> (29.4.2022)
- Kolamo, S.** 2018. *Mediaurheilu. Tunnetalouden dynamo*. Tampere: Vastapaino.
- Miettinen, H.** 2017. ”Miten Leijona-joukkue on muuttunut paikaksi, jonne kukaan ei halua tulla eikä kukaan tunnu siellä viihtyvän?”. *Helsingin Sanomat* 7.5.2017. Helsingin Sanomien arkisto verkossa, <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005200968.html> (29.4.2022)
- Miettinen, H.** 2018. ”Elääkö Leijonien päävalmentaja kuplassa? Marjamäki höpisee utoja selityksiä: ’Olemme oikeilla jäljillä pelin kanssa’”. *Helsingin Sanomat* 22.2.2018. Helsingin Sanomien arkisto verkossa, <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005577338.html> (29.4.2022)
- Rindell, H. & Packalen, H.** 2020. Yksinäistä työtä joukkueen puolesta. Selvitys jääkiekon liigavalmentajien työnkuvausta kaudella 2018–2019. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 16. Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Vuorio, J.** 2017. ”Pitäisikö Lauri Marjamäelle antaa potkut: ’Tie on kivikkoisen, mutta mahdollisuuksia on’”. *Helsingin Sanomat* 9.5.2017. Helsingin Sanomien arkisto verkossa, <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005202957.html> (29.4.2022)